

III

(Valmistavat säädökset)

EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEA

ETSK:N 537. TÄYSISTUNTO, 19.9.2018–20.9.2018

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Tekoäly Euroopassa”

*(COM(2018) 237 final)**(2018/C 440/08)*Esittelijä: **Giuseppe GUERINI**Toinen esittelijä: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Lausuntopyyntö	Euroopan komissio, 12.7.2018
Oikeusperusta	Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artikla
Vastaava erityisjaosto	”yhtenäismarkkinat, tuotanto ja kulutus”
Hyväksyminen erityisjaostossa	4.9.2018
Hyväksyminen täysistunnossa	19.9.2018
Täysistunnon nro	537
Äänestystulos	199/1/2
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK katsoo, että tekoälyllä ja prosessien automatisoinnilla on valtavat mahdollisuudet parantaa eurooppalaista yhteiskuntaa innovaatioiden ja myönteisen muutoksen avulla mutta ne synnyttävät myös merkittäviä haasteita ja riskejä ja herättävät huolta. Siksi on välttämätöntä, että EU:n toimielimet ryhtyvät nopeasti ja kattavasti toimiin tekoälyn täysimittaista kehittämistä ja sääntelyä varten.

1.2 Tekoälyä koskevan pitkälle kehitetyn eurooppalaisen lähestymistavan on katettava useita aloja, kuten i) julkiset ja yksityiset investoinnit tutkimus- ja kehitystyöhön ja kehittyneeseen digitaaliseen infrastruktuuriin, ii) uusien oikeudellisten säännösten täytäntöönpano tai jo sovellettavien säännösten mukauttaminen, iii) riittävän tietämyksen ja tietoisuuden luominen kansalaisten ja kuluttajien keskuudessa ja iv) asiaankuuluvat koulutusohjelmat työntekijöille.

1.3 Erityisesti on selvitettävä järjestelmällisesti uusien digitaaliteknologioiden yhteydessä syntyviä vastuukysymyksiä ja ratkaistava ne kansainvälisellä, unioni- ja jäsenvaltiotasolla. ETSK haluaa tehdä tiivistä yhteistyötä EU:n toimielinten kanssa kaiken tarkoituksenmukaisia muutoksia edellyttävän vastuuta, tuoteturvallisuutta ja siviilioikeudellista vastuuta koskevan EU-lainsäädännön analysoinnissa ja arvioinnissa.

1.4 ETSK on yhtä mieltä komission tiedonannon tavoitteesta eli EU:n teollisen ja teknologisen kapasiteetin vahvistamisesta tekoälyn ulottamiseksi kauttaaltaan sisämarkkinoille. Muiden globaalien toimijoiden vauhdissa pysyminen edellyttää niin suuria ponnisteluja, että kaikkien EU- ja jäsenvaltiotasolla saatavilla olevien välineiden ja rahoituslähteiden välinen koordinointi on erittäin tarpeellista.

EU:n arvoja ja periaatteita ei pidä kuitenkaan uhrata globaalin kilpailukyvyyn nimissä.

1.5 Komission tavoitteesta tuoda tekoäly kaikkien mahdollisten käyttäjien ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten saataville ETSK toteaa, että maailmanlaajuisen kilpailukyvyyn saavuttamisen haaste edellyttää, että tekoäly on mahdollisimman monen toimijan ulottuvilla. Siksi on ratkaisevan tärkeää huolehtia siitä, että se on kaikenlaisten EU:n sisämarkkinoilla toimivien yritysten, kuten pk-yritysten, maataloustuottajien, yhteisötalouden yritysten, osuuskuntien ja yksittäisten liikeyritysten, sekä kuluttajajärjestöjen saatavilla.

1.6 Euroopan komission ja jäsenvaltioiden olisi tehtävä yhteistyötä tekoälyn etiikkaa koskevien suuntaviivojen kehittämiseksi ja otettava tähän työhön mukaan kaikki asiaankuuluvat julkiset ja yksityiset sidosryhmät. Suuntaviivoihin tulee sisällyttää tekoälyjärjestelmien hyödyntämistä työntekijöiden palkkaamisessa ja heidän työnsä arvioinnissa tai valvonnassa koskevia avoimuuden periaatteita. ETSK ehdottaa, että eettisten periaatteiden lisäksi unionin tasolla kehitetään selkeä, yhdenmukainen ja velvoittava oikeudellinen kehys tekoälyn asianmukaiseksi sääntelemiseksi ja sellaisten erityisesti tuottajavastuuta ja kuluttajansuojaa koskevien nykyisten sääntöjen ajantasaistamiseksi, joihin tekoäly vaikuttaa. ETSK haluaa tehdä tiivistä yhteistyötä EU:n toimielinten kanssa asiaa koskevan EU-lainsäädännön analysoinnissa ja arvioinnissa, sillä lainsäädäntöön joudutaan tulevaisuudessa tekemään muutoksia tekoälyn kehittymisen johdosta.

1.6.1 Euroopan komission on myös arvioitava huolellisesti tekoälyn vaikutukset työmarkkinoihin. Tarkastelussa on otettava huomioon paitsi joidenkin työntekijöiden mahdollinen korvaaminen sähköisillä laitteilla tai roboteilla myös se seikka, että vaikka tiettyjä toimintoja ei automatisoida kokonaan, uudet teknologiat muuttavat niitä kuitenkin perusteellisesti.

1.7 ETSK suosittelee, että ilmaistua toivetta siitä, että ”kukaan ei jää jälkeen”, ei jätetä pelkäksi ajatukseksi tai kehotukseksi vaan se muunnetaan konkreettisiksi toimiksi.

1.8 On tärkeää korostaa koulutusohjelmien roolia niiden EU:n työntekijöiden suojelemissa, joiden työympäristössä tekoälyn asteittainen yleistymisen aiheuttaa perusteellisia muutoksia. EU:n kansalaisten tulisi saada asianmukaista tietoa, jonka avulla he voivat toimia teknologian nopean kehittymisen myötä saataville tulevien laitteiden ja sovellusten vastuullisina ja tietoisina käyttäjinä.

1.9 Tapauksissa, joissa uudet toimenpiteet antavat julkishallinnolle mahdollisuuden hyödyntää teknologiaa organisaattorien päätösten ja nopeampien valintojen tekemiseen, on ratkaistava kysymys näihin päätöksiin liittyvästä tosiasiallisesta oikeudellisesta vastuusta määrittelemällä selkeä oikeudellinen kehys, jonka avulla taataan hallinnon täysi vastuuvastuu kansalaisia kohtaan.

1.10 Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä kansalaisyhteiskunnan ja yhteisötalouden organisaatioiden rooliin ihmisten aktiivisen osallistumisen lisäämisessä niihin taloudellisiin ja sosiaalisiin prosesseihin, jotka tekoälyn ansiosta edistävät osallistumista yhteiskuntamme toimintaan. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla ja yhteisötalouden yrityksillä voi olla tärkeä merkitys pyrittäessä lisäämään yksittäisten ihmisten ymmärrystä ja hyväksyntää teknologioita kohtaan erityisesti sellaisten yhteistyömekanismien avulla, jotka mahdollistavat ihmisten osallistumisen nykyiseen digitaaliseen muutokseen.

1.11 Nykyistä teknologista vallankumousta ei voida eikä pidä toteuttaa ilman työntekijöiden, kuluttajien ja sosiaalisten organisaatioiden merkittävää ja aktiivista osallisuutta, ja jatkuvaa teknologista kehitystä on ohjattava siihen suuntaan, että varmistetaan asioihin hyvin perehtyneiden kansalaisten entistä laajamittaisempi ja vastuullisempi osallistuminen. ETSK katsoo siksi, että Euroopan komission tulisi ottaa eurooppalaisen tekoälyliiton perustamisen yhteydessä huomioon tarve luoda osallistava, moniammatillinen ja edustava foorumi EU:n kansalaisia edustaville eri sidosryhmille, mukaan luettuna työntekijät, jotka joutuvat toimimaan vuorovaikutuksessa älykkäiden koneiden kanssa⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Ks. ETSK:n antama lausunto aiheesta ”Tekoälyn työelämävaikutusten ennakointi oikeudenmukaisen siirtymän varmistamiseksi” (oma-aloitteinen lausunto – asiakokonaisuus INT/845), esittelijä Franca Salis-Madinier (ks. tämän virallisen lehden, s. 1)

2. Yleistä

2.1 Digitaaliset laitteet ja laajamittainen koneoppiminen parantavat päivittäin algoritmien kapasiteettia työstää suuria tietoaaineistoja. Tämä kapasiteetti todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa vielä lisää ”neuroverkkojen” (joita käytetään jo esimerkiksi älypuhelimissa esineiden, kasvojen ja kuvien visuaalisessa tunnistamisessa) ansiosta.

2.2 Tällainen kehitys muuttaa tekoälylaitteiden tähänastista perinteistä tapaa ”oppia”, sillä niiden toiminta ei rajoitu enää tiedoista muodostettavien sääntöjen avulla tapahtuvaan oppimiseen vaan laitteille kehittyy myös joustavia ja mukautuvia oppimisvalmiuksia. Tämä prosessi lisää tekoälyn valmiuksia oppia ja toimia reaali maailmassa.

2.3 Käynnissä olevan hyvin nopean teknologisen muutoksen vuoksi on olennaisen tärkeää, että Euroopan komissio ja jäsenvaltiot tekevät yhteistyötä perusteellisen arvioinnin suorittamiseksi tekoälyn nopean kehityksen aiheuttamista uusista haasteista ja ottavat prosessiin mukaan kaikki asiaankuuluvat julkiset ja yksityiset sidosryhmät heikentämättä kuitenkaan edistyksen ja teknologisen kehityksen mahdollisuuksia.

2.4 Komission tiedonannon COM(2018) 237 tavoitteena on vahvistaa EU:n teollista ja teknologista kapasiteettia ja edistää tekoälyn leviämistä kaikkialla EU:n taloudessa niin yksityisellä sektorilla kuin julkishallinnossa. Kuten komitea toteaa aiemmin antamassaan oma-aloitteisessa lausunnossa ⁽²⁾, ETSK kannattaa komission aloitetta ja toteaa, että komissio on itse asiassa sisällyttänyt tiedonantonsa useita komitean aiempia ehdotuksia. ETSK kehottaa kuitenkin komissiota toimimaan viivyttämättä ja päättäväisesti.

2.5 Tehokkaan tekoälyä koskevan EU:n lähestymistavan omaksumiseen kuuluu tutkimukseen ja innovointiin sekä digitaaliseen infrastruktuuriin suunnattavien huomattavien investointien edistäminen, sillä ne ovat tarpeen valmistauttaessa niihin merkittäviin sosioekonomisiin haasteisiin, joita uusien teknologioiden kehitys aiheuttaa tulevina vuosina eurooppalaiselle yhteiskunnalle ja markkinoille.

2.6 Euroopan komission ja jäsenvaltioiden olisi tehtävä yhteistyötä tekoälyn etiikkaa koskevien suuntaviivojen kehittämiseksi ja otettava tähän prosessiin mukaan kaikki asiaankuuluvat julkiset ja yksityiset sidosryhmät.

2.7 Samaan aikaan on EU:n tasolla vahvistettava yhdenmukainen oikeudellinen kehys, joka noudattaa EU:n perusoikeuskirjaa ja EU:n perussopimuksiin sisältyviä periaatteita. Uuden sääntelykehysten tulisi sisältää tarkkoja sääntöjä koneoppimiseen liittyviin riskeihin, kuten markkinoiden avoimuuden puutteeseen, kilpailun puuttumiseen, syrjintään, sopimattomiin kaupallisiin menettelyihin sekä kyberturvallisuuteen ja tuoteturvallisuuteen kohdistuviin uhkiin, puuttumiseksi.

Sääntelysuojatoimien olisi oltava tiukkoja erityisesti tilanteissa, joissa tekoälyjärjestelmien toiminnassa käytettävää tietoaaineistoa haetaan automaattisesti sähköisiä laitteita ja tietokoneita käytettäessä.

2.8 ETSK toteaa, että komission tiedonantoon liittyvässä komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa SWD (2018) 137 final analysoidaan asianmukaisesti tekoälyn vaikutuksia EU:n lainsäädäntöön ja kartoitetaan uusien digitaalitekologioiden yhteydessä syntyviä vastuukysymyksiä.

2.9 Lisäksi tarvitaan kattavia toimintasuunnitelmia, jotta voidaan i) tukea koulutusjärjestelmien ajanmukaistamista huolehtimalla tulevaisuuden työmarkkinoilla tarvittavista uusista taidoista ja ii) taata kansalaisten ja työntekijöiden korkeatasoinen suojele odotettavissa oleviin haasteisiin nähden ⁽³⁾.

2.10 ETSK kannustaa komissiota ryhtymään nopeasti sekä sääntelyä että investointien edistämistä koskeviin lisätoimiin, sillä muutosten nykyinen nopea tahti edellyttää ripeää mukautumista.

⁽²⁾ 31. toukokuuta 2017 annettu lausunto ”Tekoäly ja sen vaikutukset (digitaalisia) sisämarkkinoita, tuotantoa, kulutusta, työllisyyttä ja yhteiskuntaa ajatellen”, (asiakokonaisuus INT/806) (EUVL C 288, 31.8.2017, s. 1).

⁽³⁾ ETSK:n antama lausunto aiheesta ”Muutoksen hallitseminen digitalisoidussa työelämässä” (asiakokonaisuus SOC/578) (EUVL C 367, 10.10.2018, s. 15).

3. Euroopan komission ehdotus: EU:n tuki tekoöllylle ja tekoöllyyn tehtävät investoinnit

3.1 Komissio toteaa tiedonannossaan, että se tukee tekoöllyn leviämistä niin perustutkimusta kuin teollisia sovelluksia ajatellen. ETSK korostaa tässä yhteydessä, kuinka tärkeää on, että tällaiseen prosessiin osallistuvat kaikenlaiset eri tahot, mm. pk-yritykset, palveluyritykset, yhteisötalouden yritykset, maataloustuottajat, osuuskunnat, kuluttajajärjestöt ja ikääntyneitä edustavat järjestöt.

3.2 Komission tavoitteesta tuoda tekoöly kaikkien mahdollisten käyttäjien ja erityisesti pienten ja keskiuurten yritysten saataville ETSK toteaa, että maailmanlaajuisen kilpailukyvyyn saavuttamisen haaste edellyttää, että tekoöly on mahdollisimman monen toimijan ulottuvilla. Sen lisäksi, mitä komissio on jo suunnitellut ”tekoöllyn tilausalustan” kehittämiseksi, on myös tärkeää määritellä erilaisten sidosryhmien asianmukaiset osallistumisen ja kuulemisen muodot. Näihin sidosryhmiin kuuluvat mm. pk-yritykset, yhteisötalouden verkostot ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot (viimeiseksi mainituilla on ratkaisevan tärkeä rooli pyrittäessä edistämään EU:n kansalaisten valvetunutta ja aktiivista osallistumista).

3.3 Komissio on ilmoittanut, että se tukee tekoöllyyn pohjautuvaa innovointia Euroopan innovaationeuvoston pilottihankkeen kautta. Hankkeeseen on kaudella 2018–2020 varattu määrärahoja 2,7 miljardia euroa.

3.4 ETSK uskoo, että tämä aloite voi olla hyödyllinen tekoöllyn kehittämiseksi, mutta korostaa samalla, että tutkimusrahoituksen tulisi siirtyä nopeasti kokeiluvaiheesta rakenteelliselle tasolle. On myös tärkeää, että komissio kannustaa tällä hetkellä eri jäsenvaltioissa sijaitsevia tutkimuskeskuksia kehittämään tekoöllylle omistetun Euroopan tason yhteistyöverkoston.

3.5 ETSK panee merkille, että komissio aikoo lisätä Horisontti 2020 -ohjelman puitteissa tekoöllyyn tehtävien investointien määrän noin 1,5 miljardiin euroon vuoden 2020 loppuun mennessä. Tämän lähestymistavan avulla voidaan saada liikkeelle vielä 2,5 miljardin euron lisäinvestoinnit kahden vuoden aikana, jos se omaksutaan nopeasti nykyisissä julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksissa. Sama lähestymistapa on omaksuttava myös tulevassa Euroopan horisontti-puiteohjelmassa.

3.6 Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna on hyvä merkki, että Euroopan komissio ja Euroopan strategisten investointien rahasto – jolla tulisi olla keskeinen ohjaava rooli tekoöllyn kehittämisen tukemisessa EU:ssa – ovat käynnistäneet VentureEU -ohjelman. Kyse on 2,1 miljardin euron riskipääomarahastosta, jonka avulla tehostetaan investointeja innovatiivisiin yrityksiin koko EU:ssa.

3.7 Muiden globaalien toimijoiden vauhdissa pysyminen edellyttää kuitenkin niin suuria ponnisteluja, että kaikkien EU- ja jäsenvaltiotasolla saatavilla olevien välineiden ja rahoituslähteiden välinen koordinointi ja synergia ovat erittäin tarpeellisia. On selvää, että kilpailu Kiinan ja Yhdysvaltojen kanssa tekoöllyn alalla edellyttää kaikkien EU:n tasolla toimivien julkisten ja yksityisten sidosryhmien voimien yhdistämistä, jotta varmistetaan, että EU:lla on johtava rooli maailman mitassa.

3.8 Jotta EU voi olla kilpailukykyinen tekoöllyn alalla, on myös tärkeää investoida riittävästi asianmukaisiin tietoteknisiin ohjelmistoihin, laitteistoihin ja digitaalisiin infrastruktuureihin, joiden avulla voidaan taata EU:n uskottavuus.

3.9 Tekoöllyyn tehtävissä investoinneissa olisi otettava huomioon, että eurooppalaiset yritykset ovat erityisen vahvoja automaation ja robotiikan aloilla. Tällaiset alat, jotka ovat osa tekoöllyä laajassa merkityksessä, voivatkin osoittautua todella tärkeiksi pyrittäessä varmistamaan EU:lle merkittävä maailmanlaajuinen rooli käynnissä olevassa teknologisessä kehityksessä, ja siksi niihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

4. Tekoöly ja sen vaikutus ihmisiin ja työyhteisöihin

4.1 Tekoöllyn kehitys etenee kiistatta hyvin ripeässä tahdissa. Siksi EU:n toimielinten on jokaisen tekoöllyä koskevan sääntelytoimenpiteen vaikutuksia arvioidessaan sovellettava monialaista lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon paitsi hallinnolliset, oikeudelliset ja taloudelliset myös antropologiset, psykologiset, sosiologiset ja teknologiset näkökohdat.

4.2 Näiden innovaatioiden tukemiseksi ja ennen kaikkea niiden ohjaamiseksi sellaiseen suuntaan, että varmistetaan ihmisen pysyvän yhä keskiössä, on tärkeää, että Euroopan unionin toimilla pyritään erittäin hyvän teknologisen kilpailukyvyyn saavuttamiseen sivuuttamatta olennaisia eettisiä, sosiaalisia ja inhimillisiä näkökohtia.

4.3 ETSK pitääkin ratkaisevan tärkeänä, että i) henkilöiden yksityisyydestä ja yksityishenkilöiden tietojen vastuullista käsittelyä säännellään asianmukaisella lainsäädännöllä, muun muassa panemalla tehokkaasti täytäntöön uusi yleinen tietosuojasetus, jota on tarvittaessa jatkuvasti ajantasaistettava tekoälyn nopean kehityksen vauhdissa pysymiseksi, että ii) sovellettavan EU-lainsäädännön tärkeitä säädöksiä arvioidaan ja mukautetaan tarvittaessa tekoälyn mukanaan tuomiin uusiin tilanteisiin ja että iii) kehitetään osaamista ja taitoja, joita ihmiset, viranomaistahot ja EU:ssa toimivat yritykset tarvitsevat hyötyäkseen tehokkaasti tekoälyn tarjoamista eduista.

4.4 Toteutettavan analyysin aluksi on syytä ottaa huomioon, että tekoäly perustuu suurten tietomäärien käyttöön ja käsittelyyn ja että kyseiset tiedot muodostavat kaikkien uusiin teknologioihin pohjautuvien sovellusten perustan. Näin ollen unionin lainsäätäjien keskeisenä haasteena on varmistaa läpinäkyvä ja säännelty pääsy tutustumaan loppukäyttäjän tietoihin.

4.5 Mitä laadukkaampia käsitellyt tiedot ovat, sitä tarkemmin ja tehokkaammin tekoälyjärjestelmät toimivat. Ei pidä kuitenkaan unohtaa, että henkilöitä koskevat tiedot on hankittava laillisesti ja että niitä on käytettävä tavoilla, jotka ovat asianosaisten tiedossa, jotta varmistetaan, että henkilötietoja käytetään ennalta määrättyihin ja avoimiin tarkoituksiin, joita varten käyttäjä on aiemmin antanut asianmukaisen, tietoon perustuvan suostumuksensa.

4.6 On syytä panna merkille, että loppukuluttajien suojelemiseksi monia EU:n lainsäädännön tärkeitä osia (esimerkiksi verkkomainontaan, hyvän kauppataivan vastaisiin käytäntöihin, tuoteturvallisuuteen ja -vastuuseen, kuluttajan oikeuksiin, kohtuuttomiin sopimusehtoihin, kauppaan ja takuisiin, vakuutuksiin sekä hintojen ilmoittamiseen liittyviä osia) on mahdollisesti muutettava ja mukautettava asianmukaisella tavalla uusiin tilanteisiin, jotka ovat seurausta tekoälyn entistä laajemmasta ja kehittyneemmästä käytöstä.

4.7 Komissio on ottanut tuoteturvallisuuden ja -vastuun ratkaisevan merkityksen asianmukaisesti huomioon valmisteluasiakirjassaan SWD (2018) 137 final analysoimalla tapaustutkimuksia ja esittämällä luettelon EU-säädöksistä, joista on tehtävä tarkempi analyysi ja arviointi. ETSK kannustaa komissiota jatkamaan tätä työtä ja on valmis antamaan siihen oman panoksensa.

4.8 On tärkeää korostaa yhtäältä kulttuurisen, kasvatuksellisen ja akateemisen koulutuksen merkitystä ja toisaalta riittävän tiedon tarjoamista suurelle yleisölle unionin kansalaisten oikeuksien suojelemiseksi tekoälyn kehitystä ajatellen. Erityisesti on tärkeää varmistaa avoimuus ja moitteettomuus tekoälyn algoritmien ja niiden perustana olevien tietokantojen hallinnoinnissa.

4.9 Siksi on ratkaisevan tärkeää, että unionin kansalaiset saavat riittävää koulutusta sekä yksinkertaista ja ymmärrettävää tietoa, jotta he voivat toimia nykyisen nopean teknologisen kehityksen myötä saataville tulevien ja kaikilla tasoilla yhä laajemmalle leviävien laitteiden ja sovellusten vastuullisina ja tietoisina käyttäjinä.

4.10 Kun otetaan huomioon kaikki nämä vaatimukset, EU:n ja jäsenvaltioiden on tarjottava selkeitä ja tehokkaita ratkaisuja erityisesti edistämällä ajanmukaista koulutusjärjestelmää ja laajentamalla jatkuvasti elinikäistä oppimista työmarkkinoilla ja kansalaisyhteiskunnassa.

4.11 Euroopan komission on arvioitava huolellisesti tekoälyn vaikutuksia työmarkkinoihin. Tämä on merkittävä huolenaihe monille urallaan jo pitkälle päässeille mutta vielä kaukana eläkeiästä oleville eurooppalaisille työntekijöille, joissa ajankohtaiset muutokset herättävät epäilyä ja pelkoa. Tarkastelussa on otettava huomioon paitsi joidenkin työntekijöiden mahdollinen korvaaminen sähköisillä laitteilla tai roboteilla myös se seikka, että vaikka tiettyjä toimintoja ei automatisoida kokonaan, uudet teknologiat muuttavat niitä kuitenkin perusteellisesti. Sen vuoksi tarkastelussa ja arvioinnissa olisi keskitettävä sekä tuotantolinjojen väistämättömiin ja odotettavissa oleviin muutoksiin että organisatoristen prosessien ja liiketoimintatavoitteiden uudelleenarviointiaan työntekijöiden kanssa käytävän asianmukaisen työmarkkinavuoropuhelun pohjalta.

4.12 Kuten on käynyt ja käy monien muidenkin teknologioiden suhteen, joissakin tilanteissa on suositeltavaa, että tekoälyä testataan ja mukautetaan asteittain ennen täysimittaista käyttöönottoa, jotta asianosaiset voivat tottua uusiin teknologioihin – muun muassa asianmukaisia koulutuspolkuja seuraamalla – ja jotta mahdolliset mukauttamisessa tapahtuneet virheet voidaan korjata prosessin aikana⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ Ks. ETSK:n antama lausunto aiheesta ”Tekoälyn työelämävaikutusten ennakointi oikeudenmukaisen siirtymän varmistamiseksi” (oma-aloitteinen lausunto; asiakokonaisuus INT/845), esittelijä Franca Salis-Madinier (ks. tämän virallisen lehden s. 1)

4.13 Uusien teknologioiden käyttöönotto yrityksissä edellyttää sosiaalista vuoropuhelua asiaankuuluvien eri osapuolten välillä. Työntekijöiden organisaatioita ja ammattiliittoja onkin informoitava ja kuultava jatkuvasti.

5. Tekoäly, julkishallinto ja kansalaisyhteiskunta

5.1 Tekoäly on teknologinen ja sosiaalinen innovaatio, joka voi radikaalisti muuttaa koko yhteiskuntaa ja parantaa julkishallintoa sekä kansalaisten ja viranomaisten välistä suhdetta. Tekoälyn tarjoamien mahdollisuuksien avulla voitaisiin parantaa sekä hallinnon tehokkuutta että kansalaisten tyytyväisyyttä julkishallinnon tarjoamiin palveluihin ja sen tehokkuuteen.

5.2 Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on olennaisen tärkeää, että myös virkamiehet ovat valmiita kohtaamaan muutokset ja haasteet, joita tekoäly saa aikaan eurooppalaisessa yhteiskunnassa. Julkisen alan työntekijien ja hallintojohtajien – sekä opettajien, kouluttajien ja korkeakouluhenkilöstön, joihin edellä viitataan, – on kyettävä ymmärtämään tekoälyilmiö täysin ja päättämään, mitä uusia työkaluja hallinnollisiin menettelyihin sisällytetään.

5.3 Tekoälyn käyttöönotto julkisella ja yksityisellä sektorilla edellyttää sellaisten menettelyjen laatimista, joilla edistetään teknologioiden ymmärrystä ja hyväksyntää käyttäjien keskuudessa soveltamalla yhteistyömekanismeja, joiden ansiosta kansalaiset voivat antaa panoksensa – mahdollisuuksien mukaan osallistavien hallintojärjestelmien välityksellä – tekoälyyn perustuvien teknologioiden kehittämiseen.

5.4 Jotta tässä asiassa saataisiin aikaan merkittäviä tuloksia, voi olla hyödyllistä kehittää yhä luotettavampia julkisen ja yksityisen sektorin välisiä yhteistyö- ja kumppanuusmalleja, joilla pyritään teknologisten sovellusten, tekoälyn ja robotiikan myötä tarjoutuvien mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

5.5 Tehtävä on julkishallinnoille oikeudellisesti ja legitimitetin kannalta erityisen vaikea, sillä julkishallinnon on löydettävä tasapaino yleisen edun (mukaan luettuna julkisen vallan käyttö) ja yksilön edun (yksilön vapauden nimenomainen ilmentymä) välillä. Tähän liittyen esimerkiksi tekoälyn käyttö julkishallinnossa edellyttää hallinnollisten asiakirjojen avoimuuden ja julkaisemisen periaatteen sovittamista yhteen henkilötietojen suojan ja henkilöiden yksityisyyttä koskevan oikeuden suojelemisen kanssa selvän ja täsmällisen sääntelykehyn puitteissa.

5.6 Tapauksissa, joissa uudet toimenpiteet antavat julkishallinnolle mahdollisuuden hyödyntää teknologiaa organisaattoristen päätösten ja nopeampien valintojen tekemiseen – kuten toimeksisaajan valitseminen tarjouskilpailussa, tiettyjä palveluja koskevan odotuslistan hallinnointi tai uusien työntekijöiden palkkaaminen julkishallintoon –, on ratkaistava kysymys näihin päätöksiin liittyvästä tosiasiallisesta oikeudellisesta vastuusta määrittelemällä selkeä oikeudellinen kehys, jonka avulla taataan hallinnon täysi vastuuvollisuus kansalaisia kohtaan.

5.7 Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla ja yhteisötalouden yrityksillä on tärkeä rooli pyrittäessä lisäämään yksityisten ihmisten ymmärrystä ja hyväksyntää teknologioita kohtaan erityisesti sellaisten yhteistyömekanismien avulla, jotka mahdollistavat osallistumisen digitaalisiin muutosprosesseihin. Tässä yhteydessä tärkeää on mahdollisuus luoda näitä välineitä varten esimerkiksi yhteistoimintamuotoisia osallistavia hallintojärjestelmiä alkaen digitaalisista alustoista, joita jo käytetään työn hallinnointiin liittyvien uudenlaisten taloudellisten suhteiden järjestelemiseen.

5.8 Markkinoiden valvontamekanismeista vastaavilla hallintoviranomaisilla olisi oltava vaadittava asiantuntemus ja valtuudet suojella reilua kilpailua, kuluttajien oikeuksia sekä työntekijöiden turvallisuutta ja oikeuksia. Algoritmien tarkastuksen tulisi olla julkisten tai riippumattomien elinten vastuulla. Samalla yritysten olisi otettava käyttöön tehokkaita mekanismeja tekoälyn suorittaman tietojen käytön tarkastamiseksi.

Bryssel 19. syyskuuta 2018.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Luca JAHIER*